

Leta Famu ke Pol usuf Fan Korin Orek Famu

Leta igii, Pol i siit ta u usuf foron tom unune na Korin, aunbiing i kiis na Efeses. Korin i nenge tara maleh ae i kiis na baban kiin na falifu na Akaia. I maleh ken fan Grik, isau le ifuun e fan Iudaia sabin ri mel aiwa.

Pol i la unaiwa na fawu u e ninla kia, ke ka fafas ini Rokap na Fafas usuf ri. Ka fausum ri na nenge bet ma tiga, aunbiing i kiis tura ri (par Aposel 18:1-17). Namih, Apolos ka la usuf ri (par Aposel 18:27).

Pol i siit leta igii, wara le i ongen u le ri tampaek (par 1 Korin 1:10).

I sisiit sabin usuf ri, una kiliis fale fagalte ae ri siit ta u usuf i na nenge leta (par 1 Korin 7:1, ke 8:1).

Leta Famu usuf fan Korin i aragii:

1:1-9 Tanwara na leta igii

1:10—4:21 Tamtampaek na fatpoton foron tom unune

5:1—6:20 Sinang laulau ae fale tom unune ri tel ta u

7:1-40 Fafanau isi sinangun fakekel

8:1 —11:1 Gong kere lotu unaisan foron god famfabal

11:2—14:40 Nagogon na sinangun lotu, ke fafen ken Tanwa Kalkaluu

15:1-58 Apaptifis ke Iesu tina minet, ke ken foron tom unune

16:1-4 Fafen ken foron tom unune usuf fan Iudaia
 16:5-24 Farfarop na orek ke Pol

¹ Ia Pol, God tom i kam pes ta iau na wolwol kia, isi ian tapiiek aposel ke Karisito Iesu. Kama e Sostenes tualikrer, kama sisiit ² usuf gam, foron tom unune na lotu ke God ae na Korin. Gam ae Karisito Iesu ka fakalkaluu pes ta gam, ma ka kam pes ta gam isi tapiiek fanu kalkaluu. Gam turan fanu na foron falifu tikii ae ri fakam la na asa Kumguui Iesu Karisito. I Kumguui kiri, ke kirer sabin.

³ Famais turan siaroh usuf gam sing God Tama kerer, ke sing Kumguui Iesu Karisito.

Fotrokap ke Pol usuf God

⁴ Ia fotrokap la usuf God isi gam, wara na famais kia usuf gam, lo Karisito Iesu. ⁵ Wara le, lo Karisito Iesu, God ka fakalok gam na foron sal tikii, na orek kimi, ke na tasum kimi. ⁶ Aunbiing i fakalok gam arae, i fatekentu u usuf gam le, fafamalal kimem ulo Karisito i tekentu. ⁷ Pesu, igii, gam ka kep tikii ta foron fafen sing Tanwa Kalkaluu, ma biil gam dar ti fafen sabin, aunbiing gam nene ini gesges isi Kumguui kirer, Iesu Karisito in tapiiek malal. ⁸ I tom in farakrakai gam papang na farfarop, isi biil in mel e tuk lo gam na biing ke Kumguui kirer, Iesu Karisito. ⁹ God ae i fasuut orek la kia, i tom i kam pes ta gam isi gamen fatala tura ke Kalalik, Iesu Karisito, Kumguui kirer.

Tamtampaek na Fatpoton foron Tom Unune

¹⁰ Foron tuaklik, ia sising gam na asa Kumguui kirer, Iesu Karisito, le gam tikii, gamen somangat faliu ini gam, isi gong imel e tamtampaek na fatpoto gam. Ma gamen ti turim isi ik tikii e balmi, ke ik tikii e wolwol kimi. ¹¹ Foron tuaklik, fale fanu tina matanfel ke Kloe, ri fas ta iau le imel e fafating na fatpoto gam. ¹² Sani ia use u, i aragii: Fal lo gam ri tara le, “Ia mi lo Pol.” Ke fal ri ka tarah, “Ia mi lo Apolos.” Ke fal ri ka tarah, “Ia mi lo Sifas.*” Ke fal sabin ka tara le, “Ia mi lo Karisito.”

¹³ Arafah, Karisito i tamtampaek? Kol, Pol i kulkulik ta na aupaket isi gam, beh? Ke arafah, gam kep bapitaiso ta na asa Pol? ¹⁴ Ia fotrokap usuf God, wara le ia tom, ia baptais ta Krispus ru e Gaius sau, biil ia baptais tikas sabin awii, biil. ¹⁵ Pesu, biil ifasi tikas in tara le, gam kep bapitaiso na asang, biil. ¹⁶ Iuuh! Ia baptais ta fanu sabin na matanfel ke Stefanas. Ma biil mang ia usum, le ia baptais ta tikas sabin awii, le biil. ¹⁷ Wara le Karisito biil i wuun ta iau isi tel bapitaiso, biil. I wuun ta iau isi ian fafas ini Rokap na Fafas. Ma biil ian fafas ini tasum ken fanu sau, tarama rakrakai ken aupaket ke Karisito ka arae tier foes.

Karisito i e Tasum ke Rakrakai ke God

¹⁸ Wara le fafas na aupaket, i arae talos na orek usuf fanu ae rin fiu. Isau le usuf kerer ae God i faliu kerer, i e rakrakai ke God. ¹⁹ Wara le ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, “Ian falaulau wolwol ken fanu ae imel e polo na wol sing ri.

1:12: Aposel 18:24 * **1:12:** Sifas, e nenge asa Pita sabin **1:14:**
 Aposel 18:8; 19:29; Rom 16:23 **1:16:** 1Korin 16:15 **1:19:**
 Aisaia 29:14

Ma iak tel ufu tasum ken foron tom tasum.”

²⁰ Fiawa e foron tom tasum? Fiawa e foron tom fafausum ini nagogon? Ke fiawa e fanu tina piklinbat, ae ri lasan kanaka na fakep ini orek? God ka fatalos ta tasum ken fanu tina piklinbat.

²¹ Wara le, God ka ninwei ta u na rokap na wolwol kia le, fanu na piklinbat biil ifasi rin usum lo ini tasum tom kiri, biil. Isau le, God i laes la isi faliu fanu ae ri unune, aunbiing ri ongen orek ae fanu ri wol le i talos na orek, i e orek ae keme fafas la ini. ²² Fan Iudaia ri urin la isi rin par ti fakileng, ke fan Grik ri ka im la isi tasum. ²³ Isau le keme fafas ini Karisito ae i kulkulik ta na aupaket. Fafas ae, i arae bolonfam usuf fan Iudaia, ma arae talos na orek usuf fanu ae biil ri fan Iudaia. ²⁴ Isau le usuf fanu ae God ka tawi pes ta ri, fan Iudaia ke fan Grik sabin, Karisito i e rakrakai ke God, ma i e tasum ke God. ²⁵ Wara le, tasum ke God ae fanu ri wol le i talos, i laumet kanaka na tasum ken fanu. Ma rakrakai ke God ae fanu ri wol le biil i rakrakai, i rakrakai kanaka na rakrakai ken fanu.

²⁶ Foron tuaklik, gam wolpes u le gam matngan fanu arafa ta aunbiing God i tawi pes ta gam. Na parpar ken fanu, biil ifuun lo gam imel ta e tasum kimi, biil ifuun lo gam ri kep ta kiiskiis laumet, ke biil ifuun lo gam ri pang lon fanu ae imel e asri. ²⁷ Isau le God i tim pes ta fanu ae ri arae foron talos na parpar ken fanu na piklinbat, una famatlawen foron tom tasum. Ke ka tim pes ta fanu sabin ae biil ti rakrakai kiri na parpar ken fanu na piklinbat, una famatlawen fanu ae imel e rakrakai kiri. ²⁸ God i tim pes ta fanu, ae fanu na

piklinbat ri puris ri, ma ri ememse ri, ma ri wol le ri tier foes sau, isi sani ae i laumet na parpar ken fanu na piklinbat, ik tier foes bin. ²⁹ Pesu, biil tikas in got na mata. ³⁰ Wara le i tom i tel gam ke gam ka patep lo Karisito Iesu. I waran tasum kirer ae i la sing God, ma i tom i tel kerer ka tapiiek tortores na mata God, ka fakalkaluu kerer, ke ka fasengsegeng kerer koseng foron sinang laulau kirer. ³¹ Pesu, arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, “Male se i ier le in got, i rokap le in got ini Kumguui.”

2

¹ Foron tuaklik, aunbiing ia tapiiek ta sing gam isi fafas usuf gam ini orek kum ke God, biil ia use ti foron orek but, le ti orek ken foron tom tasum, biil. ² Wara le aunbiing ia kiis ta naismi, biil i ges e balang isi ian wol na ti tier sabin awii, biil, lo Iesu Karisito sau ma na minet kia na aupaket. ³ Ma aunbiing ia tapiiek ta naismi, biil ti rakrakai kiak, ia sokeh ma ia ka lala nananar. ⁴ Ma orek turan fafas kiak usuf gam, biil ia tel u ini tasum ma ini foron mot na orek ae ian dat gam ini, biil. Tanwa Kalkaluu tom i fatekentu u ini rakrakai kia, ⁵ isi unune kimi gong i ti na tasum ken fanu, gong. Na rakrakai tom ke God.

Tasum Sing Tanwa Kalkaluu

⁶ I tekentu le, keme fausum fanu la ae ka matuk ta e unune kiri, ini polo na wol. Biil e tasum tina piklinbat, le sing foron famfamu tinaga na piklinbat, ae rin mangmangal sau, biil. ⁷ Keme

fafas ini tasum ke God ae i kum, ae i mumun tah ma ae i ninwei ta u aunbiing biil biitom i fakiis piklinbat, una memeh kirer. ⁸ Biil tikas lon foron tom nagogon tinaga na piklinbat ri malal ta lo, biil. Male rin malal ta lo, ke biil ifasi rin fakulkulik ta Kumguui ae ifuun ini memeh na aupaket. ⁹ Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii,

“Biil tikas i par ta u,

biil tikas i ongen ta u,

ke biil tikas i wolpes ta u,

e sani ae God ka fageges ta u

usuf fanse ae ri ier kanaka isi.”

¹⁰ Isau le, Tanwa God ka famalal ta u usuf kerer. Wara le, Tanwa Kalkaluu i usum rokap na foron tier tikii, ma i usum sabin na piran wolwol kum ke God. ¹¹ Se ifasi in usum na wolwol ken nenge kaltu keskes? Biil tikas. Tanwa kaltu tom ae i usum fis na wolwol kia. Ifasi sabin arae, biil tikas i usum na wolwol ke God, biil. Tanwa God tom i usum lo. ¹² Biil e tanwa tinaga piklinbat, ae kere kep u, biil. Kere kep Tanwa ae i la tom sing God, isi kerek usum na sani ae God i ta foes ta u usuf kerer. ¹³ Ma aunbiing keme fausum gam ini foron tier ae, biil keme use foron orek ae i la tina tasum ken fanu sau, biil. Foron orek ae, Tanwa Kalkaluu tom i fausum kemem ini, ma keme famalal foron orek na Tanwa, ini falupes ken Tanwa. ¹⁴ Se biil ti Tanwa Kalkaluu na liu kia, biil ifasi in somangat pes foron tier ae i la sing Tanwa God, wara le in arae orek talos usuf i, ma biil ifasi in malal lo. Wara le, se sau ae imel e Tanwa Kalkaluu na liu kia, ifasi in malal lo. ¹⁵ Se ae imel e Tanwa Kalkaluu na liu kia, ifasi in ninwei fakasi foron

tier tikii, isau le, i tom, biil tikas ifasi in ninwei liu kia. ¹⁶ Buk na Gogoh i tara aragii,
 “Se i usum na wolwol ke Kumguui,
 isi ik fasi in patrai u?”

Isau le kerer, kere malal na foron tier ae, wara le wolwol ke Karisito igii sing kerer.

3

Pol ru e Apolos ru iun Tom Foim sau ke God

¹ Foron tuaklik, biil ia to faorek ta gam arae fanu ae imel e Tanwa Kalkaluu na liu kiri, biil. Ia faorek ta gam arae fanu ae ri mi biitom na sinangun liu tofe, ma na unune kimi lo Karisito, gam arae berberat puun. ² Ia faumin ta gam ini danun sus, ma biil ia fen ta gam ini inen rangas, wara le biil gam fasih. Ma igii, biil biitom gam fasih. ³ Gam mi biitom na sinangun liu tofe, wara le imel e bala laulau turan fafating na fatpoto gam. Be, gam wol arafah, sinang ae gam tel u, biil i la tina liu tofe? Foron sinang ae, i finngas u le gam liu biitom arae fanu tina piklinbat. ⁴ Wara le, aunbiing neng lo gam i tara le, “Ia mi lo Pol,” ke neng ka tara le, “Ia mi lo Apolos,” ke i finngas u sau le gam tina piklinbat.

⁵ Se e Apolos? Ke se e Pol? Kama iun tom foim sau, ma gam ka unune, i wara na foim kimah, ae Kumguui tom i ta ta u usuf kamah. ⁶ Ia so ta kutun au, ke Apolos ka to u ini dan, isau le God tom i fakuum u. ⁷ Pesu, ier ae i soso ke ier sabin ae i to dan la, biil ru laumet, biil. Ier sau ae i laumet e

---

2:16: Aisaia 40:13   **3:2:** Ibru 5:12,13   **3:4:** 1Korin 1:12
3:6: Aposel 18:4-11,24-28

God, ae i fakuun foron tier la. ⁸ Ier ae i soso ke ier ae i to dan la, itikii sau e waran wolwol kiruh. Ma temtem tikii lo ruh, rin suat u namin foim kia. ⁹ Wara le kama tikiin foim ke God. Ma gam arae mok ke God, ke arae fel kia.

¹⁰ Na famais ae God i ta ta u usuf iau, ia ka luun waran singlen na fel arae nenge tom tasum na tel fel, ma nenge kaltu keskes i fiti fel na olo. Isau le, temtem tikii in tumarang rokap arafa i tel fel arae. ¹¹ Wara le, biil tikas ifasi in luun pes ti waran singlen sabin, na neng ae ia ka luun ta u. Waran singlen ae, i e Iesu Karisito. ¹² Male tikas i tel fel na olon waran singlen igii ini goul, siliwa, foron fat ae i fen kanaka e matri, au, fiit le pokpokon fifih, ¹³ ke rin famalal matngan foim kia na biingen nagogon. Biing ae in tapiiek ini yiif, ma yiif ae in tof foim ken temtem tikii, i rokap le biil. ¹⁴ Male nianlima biil i to sok, ke in kep fasuat kia. ¹⁵ Male foim kia i sok tikii, ke foim kia in tier foes. Isau le i tom in liu, in arae kaltu ae ri faliu u tina yiif.

¹⁶ Biil gam usum le gam tom gam Fel ke God, ma Tanwa God i kiis lo gam? ¹⁷ Male tikas i falaulau Fel ke God, ke God in falaulau u. Wara le Fel ke God i kalkaluu, ma gam e fel ae.

¹⁸ Gong gam fabal fafis gam tom. Male tikas lo gam i wol le imel e tasum kia tinaga na piklinbat, i rokap le in tapiiek arae nenge talos na matan fanu, isi ik tapiiek nenge tom tasum tekentu. ¹⁹ Wara le tasum ken piklinbat, i arae talos sau na mata God. Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii: “I tatakuun pes foron tom tasum la ini tasum kiri

tom.” ²⁰ Ke ri siit u sabin na Buk na Gogoh aragii: “Kumguui i usum le biil ti tier in pilok na wolwol ken foron tom tasum.” ²¹ Pesu, gong mang gam sik asan ti kaltu, wara le foron tier tikii kimi sau: ²² Pol, Apolos, Sifas, le piklinbat, liu le minet, foron tier igii le foron tier ae namih, foron tier tikii igii kimi. ²³ Ma gam ke Karisito, ke Karisito ke God.

4

Foron Aposel ke Karisito

¹ Pesu, i rokap le gamen par kemem arae foron tom foim sau ke Karisito, ma arae fanu ae God tom i unune ufu ta foron orek ae i kum usuf ri. ² Ma fanu ae i unune ufu foron tier na limri, i rokap le rin tel fasuut u tom e foim kiri. ³ Pesu, i fabiro tier kanaka usuf iau, male gam le fale fanu keskes rin nagogon iau. Ia sabin, biil ifasi ian nagogon fafis foim kiak. ⁴ Wolwol kiak i malal, isau le ia tom biil ifasi ian use u le ia tortores, biil. Kumguui tom i nagogon iau. ⁵ Pesu, gong bii gam nagogon tikas, wara le aunbiing, biil biitom i tapiek. Gamen nene, papang na aunbiing ae Kumguui in tapiek. I tom in luun u una malal e sani ae i kiis mumun ta na kubunor, ke ik fapos foron wolwol ken fanu. Na aunbiing ae, God in usefages temtem tikii.

⁶ Foron tuaklik, ia use foron tier igii lo iau tom, ke lo Apolos, una rokap kimi, isi gamek kep usum sing kama na kamtinan orek igii: “Gamen mi sau na sani ae ri ka siit ta u na Buk na Gogoh.” Pesu, gong gam sik asa neng, ke gam ka fapu neng, gong. ⁷ Wara le, se i tel o ka neng keskes lon fal? Sani ae sing o, ae God biil i ta ta u usuf o? Male God i ta ta

u usuf o, ke isi sa o ka sik asam le o kep u tom ini rakrakai kiam?

⁸ Arafah, foron tier tikii ae gam dar u ka mel ta sing gam? Kol, ka fuun ta e minsik kimi, beh? Gam wol le gam ka tapiiek mang arae foron king, ma kemem biil, beh? Ia ier kanaka isi gamen tapiiek arae foron king tekentu tom, isi kemem sabin kemek tapiiek king tura gam. ⁹ Wara le, na parpar kiak igii, ia wol le God i luun ta kemem foron aposel na ke sting tutus, arae fanu ae ri ka nagon ta ri isi rin siimete ri na matan fanu, isi piklinbat tikii, foron angelo ke fanu sabin, rik alim kemem aunbiing ri siimete kemem. ¹⁰ Wara lo Karisito, keme ka tapiiek arae foron talos, isau le gam, gam ka tapiiek tom tasum lo Karisito. Biil ti rakrakai kimem, isau le gam, imel e rakrakai kimi. Gam, ri bulat la lo gam, isau le kemem ri ire kemem la. ¹¹ Ka papang igii, keme fitol ke keme ka metdan, keme ka kilkiliis la ini foron tier tamtamrabat. Ri paket kemem la, ma biil ti fel tutus kimem. ¹² Keme foim rakrakai la ini liumem tom. Aunbiing ri nes kemem, keme fakalok ri sau. Aunbiing ri ta fangungut usuf kemem, keme kalsakai u sau. ¹³ Aunbiing ri orek laulau ulo kemem, keme kiliis fakasi ri ini orek an famais. Ka papang igii, keme arae foron piin tina piklinbat, ma arae foron morton tier ae fanu ri lin ufu.

¹⁴ Biil ia siit foron tier igii una famatlawen gam, biil. Ia siit u una fanau gam arae berberat kiak ae ia ier kanaka isi ri. ¹⁵ Taftawa le i sangful e arip e fanu ae ri fofonoi la lo gam na liu kimi lo Karisito, isau le tama gam, biil ifuun. Ma lo Karisito Iesu, ia

tapiiek arae tama gam, aunbiing ia fafas ini Rokap na Fafas usuf gam. ¹⁶ Pesu, ia ka piispiis gam le, gamen mi na tintof kiak. ¹⁷ I e wara ia ka wuun Timoti usuf gam. I e keng kalalik na asa Kumguui, ae ia ier kanaka isi, ma ia luun unune lo. In fapitil wolwol kimi ini matngan liu kiak lo Karisito Iesu. Liu kiak i somangat ini sani ia fausum foron tom unune la ini, na foron maleh tikii.

¹⁸ Fal lo gam ri falaumet paklu ri, wara ri wol le biil mang ian la isi laum gam. ¹⁹ Isau le, biil in sawin ke iak tapiiek sing gam, male Kumguui in somangat ufu iau. Ma aunbiing ian tapiiek, biil ian usum sau na sani foron tom falaumet paklu ri, ri use u la, biil. Ian usum sabin na matngan rakrakai arafa ae sing ri. ²⁰ Wara le matanfuntih ke God biil e orek sau, biil. Imel e rakrakai lo. ²¹ Sani gam ier isi? Gam ier isi ian tapiiek sing gam ini bis, le ini famais ke sinangun fofo?

5

Tel ufu foron Tom Tel Sinangun Puur na Fatpoto Gam

¹ Ia ongen nenge ususe le imel e sinangun puur i tapiiek na fatpoto gam: Nenge kaltu i tel sinangun puur ini antu tama. Matngan sinang arae, fanu tina kabarais, biil tom ri tel u la! ² Ma gam ka got isi sah? Ifasi gamen mamais ke gamek matlawen ma gamek tel ufu ta e kaltu ae i tel ta matngan sinang ae, tina fatpoto gam. ³ Taftawa le na pununfong biil ia kiis naismi, isau le na tanwa, ia kiis tura gam. Ma ia ka luun ta nagogon na olon kaltu ae

i tel matngan sinang ae, arae tom ia kiis tura gam. ⁴Gamen kiis turim na asa Iesu, ma tanwang turan rakrakai ke Iesu, Kumguui kirer, in kiis naismi. ⁵Ke gamek ta ufu kaltu ae una lima Satan, isi ik falaulau pununfo, isau le tanwa ik liu na Biing ke Kumguui.

⁶Biil i ges e got kimi. Biil gam usum le fabiro irin is sau in tel palawa tikii ik sut? ⁷Gamen tel ufu e is tofe,* isi gamek tapiiek arae palawa fuuh ae biil ti is lo. I tekentu tom le biil mang ti is lo gam. Wara le Karisito i tapiiek arae natun sipsip kirer, ae ri siimete ta u arae tunmapek usuf God na Ngasa na Liuliu Kulef. ⁸Pesu, kere arae fanu ae ri tel Ngasa na Liuliu Kulef. Gong kere tel u ini is tofe, i e sinang laulau ke sinang ae i duh, gong. Keren tel u tom ini sinang ae i tekentu ma biil ti garan lo, arae beret ae biil ti is lo.

⁹Na leta ae ia siit ta u usuf gam pakanini, ia fas ta gam le gong gam faluuiluui turan fanu ae ri tel sinangun puur la. ¹⁰Biil ia use fanu tinaga na piklinbat ae ri tel sinangun puur la, ri akalemok la, ri fabal pes tier ken fal la, ke fanu ae ri lotu la unaisan foron god famfabal, biil. Male gam ier isi alfe matngan fanu arae, ke gamen la uf tom tinaga na piklinbat. ¹¹Isau le igii, ia sisiit usuf gam, isi gong tom gam faluuiluui turan tikas ae i tara le i nenge tualikrer na asa Iesu, isau le i nenge tom tel sinangun puur, le nenge tom akalemok, tom

---

5:6: Galatia 5:9   **5:7:** KisimBek 12:5   * **5:7:** Na Ngasa na Liuliu Kulef, fan Judaia ri tel ufu is la na foron fel kiri, ma biil ri luun is la na beret ari na tel inen ae. Na rina igii, is i fakileng sinang laulau.   **5:8:** KisimBek 13:7; Lo 16:3

lotu unaisan foron god famfabal, i orek laulau la ulon fal, i tom ininmet le tom fabal pes tier ken fal. Matngan kaltu arae, gong tom gam faluuiluui tura, ke gong sabin gam ien tura.

¹² Biil ti foim kiak una nagogon sinangun fanu ae na kabarais, biil. Foim kimi una nagogon sinangun fanu ae na palgan lotu kimi. ¹³ God tom in nagogon fanu ae na kabarais. Isau le, Buk na Gogoh i use u aragii: “Gamen tel ufu kaltu laulau tina palga gam.”

6

Foron Tom Unune Gong ri Luun Fafis foron Tualik ri na Nagogon

¹ Male tikas lo gam imel e tatawin kia turan tikas e talmi, isi sa bin ka ta tatawin kia usuf fanu ae na kabarais isi rik nagogon u, ma biil ik ta ta u bii usuf fanu ke God? ² Arafah, biil gam usum le fanu ke God rin nagogon piklinbat? Ke, male gamen nagogon piklinbat, ke arafah, biil ifasi gamen fatortores birbiro tatawin? ³ Arafah, biil gam usum le keren nagogon foron angelo? Male i arae, ke ifasi keren nagogon foron tier na liu igii! ⁴ Pesu, male imel e tatawin kimi na liu igii, isi sa gam ka ta u usuf fanu ae biil ti asri na palgan lotu isi rik fatortores u? ⁵ Ia use u aragii, una famatlawen gam. Arafah, biil tikas aiwa na palgan lotu imel e rokap na wolwol kia una fatortores ti tatawin na fatpoton foron tom unune? ⁶ Isau le gam fiti foron tualik gam la bin na nagogon, ma gam tel u na matan fanu ae biil ri unune.

⁷ Aunbiing gam fiti fal lo gam la tom na nagogon, i finngas u le gam ka luut tah. Isi sa biil gamek wol ufu sau e sinang laulau ae ri tel u ulo gam? Ke isi sa biil gamek wol ufu sau e tier ae ri fabal pes ta u sing gam? ⁸ Isau le gam tom, gam tel sinang laulau la ke gam ka fabal pes tier la, ma gam tel u la usuf foron tikiin tualik gam tom na asa Iesu.

⁹ Arafah, biil gam usum le fanu laulau biil rin kau na matanfuntih ke God, beh? Gong gam fabal fafis gam: Wara le fanu ae ri tel sinangun tamfaes la, fanu ae ri lotu la unaisan foron god famfabal, fanu ae ri tel sinangun puur la, fanu tamat ae ri arae foron tamfaes, fanu tamat ae ri fakekel fis ini ri, ¹⁰ foron tom sisii, foron tom akalemok, foron tom ininmet, fanu ae ri orek laulau la ulon fal, ke fanu ae ri fabal pes tier la ken fal, ri tikii biil rin kau na matanfuntih ke God. ¹¹ Fal lo gam pakanini, gam tara ta arae ri. Isau le na asa Kumguui Iesu Karisito ke na Tanwa God kirer, God ka sufe fafuu ta gam ke ka fakalkaluu ta gam ma ka foteng ta gam le gam tortores na mata.

Pununfo Gam i e Felun Tunmapek ken Tanwa Kalkaluu

¹² Fal ri use u la aragii, “Foron tier tikii ifasi ian tel u.” Isau le biil e foron tier tikii ifasi in lupes ri. Ke, “foron tier tikii ifasi ian tel u,” isau le gong ia somangat pes ti tier isi ik tel iau arae fafauun kia. ¹³ Fal ri use u la sabin le, “Inen una balang, ke balang una inen.” Isau le God in falaulau ru turim. Pununfo kerer biil una tel sinangun puur, biil. Pununfo kerer ke Kumguui, ma Kumguui i fofonoi

la na pununfo kerer. ¹⁴ God i fapti ta Kumguui ini rakrakai kia tom tina minet, ma in fapti fafis kerer sabin arae. ¹⁵ Arafah, biil gam usum le pununfo gam i foron irin pununfo Karisito? Ke arafah, ifasi ian kep ti irin pununfo Karisito ma iak fapatep u turan nenge tamfaes? Biil tom! ¹⁶ Biil gam usum le se i borong turan nenge tamfaes, itikii lo ru na pununfo? Wara le ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, “In tikii mang lo ruh.” ¹⁷ Isau le se i patep lo Kumguui, na tanwa ru tapiek itikii sau.

¹⁸ Fin koseng foron sinangun puur. Foron sinang laulau tikii ae fanu ri tel u la, biil i kiis la na pununfo ri, biil. Isau le se i tel sinangun puur, i tel sinang laulau una pununfo tom. ¹⁹ Arafah, biil gam usum le pununfo gam i e Fel ken Tanwa Kalkaluu? Tanwa Kalkaluu ae lo gam, God i ta ta u usuf gam. Gam biil kimi tom, biil. ²⁰ Wara le God ka fiil pes ta gam, ma fifil ae i laumet kanaka. Pesu, gamen ta memeh usuf God ini pununfo gam.

7

Fafanau isi Sinangun Fakekel

¹ Iгии ian kiliis foron orek ae gam siit ta u usuf iau: I rokap le nenge kaltu gong i fakekel. ² Isau le, wara na sinangun puur i laumet kanaka, in rokap le temtem tikii na kaltu in mel tom e antu, ke temtem tikii na fifin in mel tom e antu. ³ Kaltu gong i rut pununfo sing antu, ke fifin sabin arae, gong i rut pununfo sing antu. ⁴ Pununfon fifin, biil kia keskes sau, biil. Ke antu sabin. Ifasi sabin arae lon kaltu, pununfo biil kia keskes sau, ke

antu sabin. ⁵ Nenge iun lamansilik, gong tikas lo ru i rut pununfo sing neng. In rokap le run somangat turim isi gogoh kale pununfo ru na ti fale aunbiing, isi ruk ta ru tom na sising. Isau le namih, ruk faturim fis tom, tarama biil ifasi run tikale wolwol kiruh ma ru ka luut na fatoftof ke Satan. ⁶ Orek igii ia use u, una lupes gam sau, ma biil arae nagogon ae gamen mi lo, biil. ⁷ Ia wol le fanu tikii gong ri fakekel arae iau, biil ia fakekel. Isau le temtem tikii na kaltu imel e fafen kia tom sing God: Fal, God ka tus pes ta ri isi rin fakekel, ke fal biil.

⁸ Ma orek igii usuf fanse ae biil ri fakekel ke usuf foron makos: I rokap le gong ri fakekel, arae iau.

⁹ Isau, male biil ifasi rin tumarnge fakasi foron wolwol kiri tom, ke in rokap le rin fakekel, isi gong i tuntun e wolwol kiri isi tel sinangun puur.

¹⁰ Ma igii e fafanau kiak usuf fanse ae ri ka fakekel tah. Orek igii biil kiak, ke Kumguui tom: Fifin ae i fakekel, gong i lin antu. ¹¹ Isau male in lin antu, ke gong i fakekel sabin. Le biil, ke ik kiis fis tom tura antu. Ke kaltu sabin gong i lin antu.

¹² Ma igii e orek kiak tom usuf fanu tikii, biil e orek ke Kumguui, biil. Male ti tualikrer na asa Iesu imel e antu ae biil i unune, ma ka somangat isi kiis tura, kaltu ae gong i lin u. ¹³ Ke, male ti fifin imel e antu ae biil i unune, ma ka somangat isi kiis tura, fifin ae gong i fin koseng u. ¹⁴ Wara le kaltu ae biil i unune ka tapiiek kalkaluu tah, i wara lo antu. Ke fifin sabin ae biil i unune ka tapiiek kalkaluu tah, i wara lo antu. Male biil i tara arae, ke berberat kimi biil ri to kalkaluu, isau le igii, ri kalkaluu.

¹⁵ Isau male tikas ae biil i unune i fin koseng antu, taftawa ik fin. Kaltu le fifin ae i unune i sengsegeng tina fakekel kiruh, wara le God i kam pes ta kerer isi keren liu ini siaroh. ¹⁶ O fifin, biil o usum male ifasi on faliu antum, le biil. Ke wo kaltu sabin arae, biil o usum male ifasi on faliu antum, le biil.

Liu ini Matngan Kiiskiis ae Kumguui i Ta ta u

¹⁷ Temtem tikii in liu tom ini matngan kiiskiis ae Kumguui i ta ta u usuf i, ke na matngan kiiskiis ae i kiis ta lo aunbiing God i kam pes ta u. Nagogon igii, ia ta u la usuf foron uh na tom unune na foron maleh tikii. ¹⁸ Male ti kaltu ae ri ka kiit ta pununfo ka somangat pes ta fakam ke God, gong i totof isi tel ufufakileng na fakiit na pununfo. Ke, male ti kaltu ae biil biitom ri kiit pununfo ka somangat pes ta fakam ke God, gong ri kiit pununfo. ¹⁹ Ri kiit pununfon tikas, le biil ri kiit pununfo, i tier foes sau. Temin tier le keren misuut na foron nagogon ke God. ²⁰ Temtem tikii in liu tom ini matngan kiiskiis ae i kiis ta lo aunbiing God i kam pes ta u. ²¹ Male wo nenge fafauun foes aunbiing o somangat pes ta fakam ke God, ke tier ae gong i fatel o. Isau male imel e sal isi on sengsegeng, ke mi lo arae. ²² Wara le se i nenge fafauun foes na aunbiing Kumguui i kam pes ta u, igii ka kaltu sengsegeng mang ke Kumguui. Ifasi sabin arae, se ae ka sengsegeng ta aunbiing Kumguui i kam pes ta u, igii ka tapiiek fafauun mang ke Karisito. ²³ God ka fiil pes ta gam ini fifil ae i laumet kanaka. Gong gam tapiiek arae fafauun foes una mimi na orek ken fanu sau, gong. ²⁴ Foron tuaklik, na liu kimi tura God, in rokap le temtem tikii lo gam in

liu tom ini matngan kiiskiis ae i kiis ta lo aunbiing God i kam pes ta u.

Fafanau usuf Fanu ae biil ri Fakekel

²⁵ Ma usuf fanu ae biil biitom ri fakekel, biil ia kep ti nagogon sing Kumguui. Isau le ian use wolwol kiak sau. Ma wara na famais ke Kumguui unaisang, ke ifasi gamen unune na orek kiak.

²⁶ Wara na foron aunbiing laulau igii kere kiis lo, pesu, ia ka wol le in rokap le gamen kiis sau arae.

²⁷ Male o ka fakekel tah, ke gong o lin antum. Male biil biitom o fakekel, ke gong o fakekel. ²⁸ Isau male o ka fakekel, biil o tel sinang laulau. Ke male ti tah sabin i fakekel, biil i tel sinang laulau. Isau le fanse ae ri fakekel, rin tafe in fuun e tatawin na liu igii, pesu ia ka ier isi gamen alfe foron tatawin ae.

²⁹ Foron tuaklik, kamtinan orek kiak i aragii, aunbiing i fatukli. Tipes u igii, fanu ae ri fakekel, rin liu arae le biil ti antu ri. ³⁰ Ke fanu ae ri mamais, rin liu arae le biil ri mamais, ke fanu ae ri laes, rin liu arae le biil ri laes. Ke fanu ae ri fiil nenge tier, rin liu arae le biil ti tier kiri. ³¹ Ke fanu ae ri foim ini foron tier tina piklinbat, rin liu arae le biil ri muduung na foron tier ae. Wara le matngan liu tina piklinbat igii, i roprop lalala.

³² Ia ier isi gamen sengsegeng koseng sinangun lala wol. Kaltu ae biil i fakekel, i lala wol la sau na foim ke Kumguui, ma arafa in falaes Kumguui arae. ³³ Isau le kaltu ae i fakekel, i lala wol la isi foron tier tinaga na piklinbat, ke arafa in falaes antu arae. ³⁴ Ma wolwol kia ka kasang. Fifiin ae biil i fakekel le nenge tah, i lala wol la sau na foim ke Kumguui. Wolwol kia sau isi in ta tikii pununfo ke

tanwa usuf Kumguui. Isau le fifin ae i fakekel i lala wol la isi foron tier tinaga na piklinbat, ke arafa in falaes antu arae. ³⁵ Sani ia use u igii, una rokap kimi, biil una tikale gam, biil. Ia ier isi gamen liu namin tortores na sinang, ma gamek ta tikii gam usuf Kumguui ma biil ti tier sabin in fatel wolwol kimi.

³⁶ Male tikas i wol le sinangu biil i tortores usuf tah ae ri ka fakale ta u ini, wara le ka tuntun mang e wolwol kia isi fakekel, taftawa ik mi na wolwol kia, ma ruk fakekel. Biil i tel sinang laulau, biil.

³⁷ Isau male kalu ae i rakrakai e wolwol kia le gong i fakekel, ma biil ti tier i fatel u isi fakekel, ke i tumarng e fakasi wolwol kia, ma biil i ges e bala isi telpes tah ae, kalu ae i tel sinang ae i tortores. ³⁸ Pesu, kalu ae i telpes tah ae, i tel sinang i tortores. Isau le ier ae biil i telpes tah ae ri fakale ta u ini, i rokap lo ruh.

³⁹ Nenge fifin ae i fakekel, imel e nagogon i kabet kale u tura antu na aunbiing antu i liu biitom. Male antu ka met, ke ka sengsegeng mang isi in telpes tikas ae i ier isi, isau le kalu ae in unune lo Kumguui. ⁴⁰ Ia wol le fifin ae, in kalok male in kiis sau arae. Wolwol kiak arae, ma ia wol le ia sabin, imel e Tanwa God igii lo iau.

8

Pol i Ororek isi Inen ae ri Ta u arae Fafen usuf foron god Famfabal

¹ Igii, ian ororek isi inen ae ri ka ta ta u arae fafen usuf foron god famfabal: Kere usum le, kere tikii imel e tasum kirer. Tasum i fatapiek sinangun got la, isau le famais i fakuum liu ken fanu la. ² Se i wol

le ka usum rokap ta na nenge tier, tasum kia biil biitom ifasi arae i wol lo. ³ Isau le se i ier kanaka isi God, God i usum rokap lo.

⁴ Pesu, ia ka orek isi inen ae ri ka ta ta u arae fafen usuf foron god famfabal aragii: Kere usum le foron god famfabal, ri foron tier foes sau na piklinbat. Itikii sau e God, ma biil sabin tikas awii.

⁵ Taftawa le imel e foron tier ae ri foteng ri le foron god, bae na kukulii le aga na piklinbat, ma i tekentu, ifuun e tier ae ri foteng ri le foron god ke foron kumguui, ⁶ isau le kere usum le, itikii sau e God. I e God, Tama kerer, ae foron tier tikii i la sing i, ma kere liu usuf i. Ke itikii sau e Kumguui, i e Iesu Karisito. Lo i sau foron tier tikii ka tapiek, ma lo i sau kere ka liu.

⁷ Isau le biil e fanu tikii ri usum na tier igii. Fale fanu dah lo ri ae biitom na sinangun ta fafen usuf foron god famfabal. Ma aunbiing ri ien foron inen ae ri ka ta ta u arae fafen usuf foron god famfabal, ri wol le ri ka lotu sabin unaisri. I wara le wolwol kiri biil i malal rokap, pesu ri ka sir kunan sinang ae ri ka tel ta u. ⁸ Isau le inen biil i lame kerer la unaisa God, biil. Male biil kere ien, ke biil i falaulau kerer, ke male kere ien, biil sabin i lupes kerer isi tapiek rokap na mata God, biil.

⁹ Gam usum le ifasi gamen ien marmarsan inen, isau le, gamen tumarang, tarama gam ka faluut fanu ae biil i malal rokap e wolwol kiri. ¹⁰ Male tikas ae wolwol kia biil biitom i malal rokap, i par gam ae gam wol le imel e tasum kimi gam ien na felun tunmapek ken foron god famfabal, ke arafah, gam wol le biil gam fatel u isi ik ien foron inen ae ri ka ta ta u arae fafen usuf foron god

famfabal, beh? ¹¹ Male gam tel u arae, ke tasum kimi in falaulau tualikrer ae biil i malal e wolwol kia, ae Karisito ka met ta isi. ¹² Aunbiing gam tel ti matngan sinang laulau arae ulon foron tualik gam na asa Iesu, ma gam ka fatel wolwol kiri, ae biil biitom i malal rokap, gam tel sinang laulau ulu Karisito. ¹³ Pesu, male sani ia ien u i faluut tuaklik na sinang laulau, ke biil sabin ian ien gemgem, tarama ia ka faluut u.

9

I Tortores le foron Aposel rin Kep Fifiil

¹ Arafah, biil ia sengsegeng? Ma biil ia nenge aposel? Ke arafah, biil ia par ta Iesu Kumguui kirer? Ma gam biil e fuan foim kiak lo Kumguui, beh? ² Taftawa le fale fanu biil rin par iau arae nenge aposel, isau le usuf gam, i tekentu le ia nenge aposel. Wara le liu kimi i e fakileng ae i finngas u le ia nenge aposel ke Kumguui.

³ Aunbiing fanu ri pue foim kiak, ke ia orek kale iau la aragii: ⁴ Arafah, biil i tortores isi rin fen kemem ini inen turan dan? ⁵ Arafah, biil i tortores isi kemen lame foron antu kemem ae ri unune, tura kemem, arae fale aposel turan fale tualik e Kumguui, ke Sifas* ri tel u la? ⁶ Kol arafah, kama sau e Barnabas kaman foim una lupes kiis kimah tom?

⁷ Se na tom fapaket i fiil fafis u la tom? Se i so nenge porpor wain ma biil in ien ti fua la? Se i fofonoi la na foron sipsip ma biil in umin ti danun sus tinlo? ⁸ Orek igii ia use u, biil i la tina wolwol ken fanu sau, biil. Ifasi sabin arae

---

* **9:5:** Pita, nenge asa sabin e Sifas

nenge orek ae na Buk na Nagogon. ⁹ Ri siit ta u na Nagogon ke Moses aragii: “Gong o kabet kale ngusun bulmakau aunbiing i fosfose ufu punun wit, taftawa i sabin ik ien.” Arafah, God i lala wol sau isi foron bulmakau, aunbiing i use u arae? Biil. ¹⁰ I use u ulo kerer, bikiih? Iuu, ri siit ta u ulo kerer, wara le kaltu ae i purak ke kaltu ae i simke ufu piin tina wit, aunbiing ru foim, ru unune tom le run kep ti fuan inen ae. ¹¹ Male keme so ta inen na Tanwa na fatpoto gam, ke arafah, biil i tortores le kemen il ti inen na pununfo sing gam? ¹² Male gam somangat ta isi tibel fale fanu, ke arafah, biil i tortores le gamen lala tibel kemem?

Isau le foron tier ae i tortores le kemen kep u sing gam, biil keme sising gam isi. Keme somangat pes foron tatawin, isi gong keme tikale Rokap na Fafas ke Karisito. ¹³ Biil gam usum le, fanu ae ri foim la na Felun Tunmapek ri kep inen ari la tina Felun Tunmapek? Ke fanu sabin ae ri foim la na salan tunmapek, ri ien la tina sani ae ri ta u la arae fafen na salan tunmapek. ¹⁴ Ifasi sabin arae, Kumguui ka use ta u le fanu ae ri fafas la ini Rokap na Fafas, tier una lupes kiis kiri rin kep u tina foim na fafas ini Rokap na Fafas.

¹⁵ Isau le falupes ae i tortores le ian kep u sing gam, biil ia ier isi kep u. Ma biil ia sisiit isi ian kep ti tier sing gam, biil. Tier ae ia got ini, ia laes isi ian foim foes sau, ma kiskam sing iau male tikas in tel ufu tier igii ia got la ini. In rokap le ian met famu. ¹⁶ Isau le aunbiing ia fafas ini Rokap na Fafas, biil

---

9:9: Lo 25:4; 1Timoti 5:18   **9:11:** Rom 15:27   **9:13:** Lo 18:1
9:14: Metiu 10:10; Luk 10:7

ifasi ian got ini, biil. Wara le God tom i luun ta iau isi ian fafas, ma ian tobo tel u tom. Kiskam kanaka sing iau, male biil ia fafas ini Rokap na Fafas! ¹⁷ Male ia fafas ini wolwol kiak sau, ke i rokap le ian kep fifiil. Isau le biil, ia tel foim sau ae God i unune ufu ta usuf iau. ¹⁸ Ma sani e fifiil kiak? Fifiil kiak i aragii sau, le aunbiing ia fafas ini Rokap na Fafas, biil tikas in fiil iau, isi gong ia sising gam isi falupes kimi ae i tortores le gamen ta u usuf iau.

¹⁹ Taftawa ia sengsegeng ma biil ia kiis arae nenge fafauun ken tikas, isau le ia tel iau tom arae fafauun ken fanu tikii, isi iak lame fanu fuun tom usuf Karisito. ²⁰ Aunbiing ia kiis turan fan Iudaia, ia mi tom na matngan liu ken fan Iudaia isi iak lame ri usuf Karisito. Ke aunbiing ia kiis naisan fanu ae ri kiis na piklin nagogon ke Moses, taftawa le biil ia kiis na piklin nagogon, isau le ia tel iau tom arae ia kiis na piklin nagogon, isi iak lame fanu ae ri kiis na piklin nagogon usuf Karisito. ²¹ Aunbiing ia kiis naisan fanu ae biil ri kiis na piklin nagogon ke Moses, ia kiis arae biil ia kiis na piklin nagogon, isi iak lame fanu ae biil ri kiis na piklin nagogon usuf Karisito. Isau le biil i arae le biil ia kiis na piklin nagogon ke God, biil. Ia mi tom na nagogon ke Karisito. ²² Aunbiing ia kiis turan fanu ae biil ti rakrakai kiri, ia sabin ia tel iau arae biil ti rakrakai kiak, isi iak lame ri usuf Karisito. Ia liu fafasi arae fanu tikii, isi na foron sal tikii, ifasi iak faliu ti fal lo ri. ²³ Ia tel foron tier tikii igii, wara na Rokap na Fafas, isi iak kep fafakalok turan fanu ae rin unune na Rokap na Fafas.

²⁴ Arafah, biil gam usum le fanu ae ri filau na

nenge fatingting, ri tikii ri filau, isau le itikii sau in kep fifil? Gamen filau rakrakai isi gamek kep fifil.

²⁵ Fanu tikii ae ri fatingting na fangfang ri falasan fakasi pununfo ri tom. Ri tel u isi rin kep nenge bangbang ae biil in kiis dolo. Isau le kerer, kere tel u isi kep bangbang ae i kiis fitliu. ²⁶ Pesu biil ia filau arae nenge kalto ae i filau foes sau, biil. Ke biil sabin ia fapaket arae nenge kalto ae i lin lima una mua foes sau, biil. ²⁷ Ia falasan pununfong tom isi ik tapiek arae fafauun kiak. Ia tel u arae, tarama ia ka fafas ini Rokap na Fafas usuf fal, ma ia tom ia ka puplir ma biil ian kep fifil.

10

Ususe lon Fan Israel i arae Tintof unaisrer

¹ Foron tuaklik, ia ier isi gamen usum le foron tubutamam kerer na aunbiing ke Moses, ri tikii ri la ta na piklin laukaf ma ri tikii ri ka sopaket ta palgantes. ² Ri kep bapitaiso na laukaf ke na palgantes una finngas u le ri fanu ke Moses. ³ Ri tikii ri ien itikii sau e inen na Tanwa, ⁴ ke ri ka yin tina itikii sau e dan na Tanwa, wara le ri yin tina fatkiis na Tanwa ae i batme ta ri, ma fatkiis ae, i e Karisito tom. ⁵ Isau le God biil i laes ini ifuun lo ri. Ke ri ka met ma pununfo ri ka salabarbar na falifu foes.

⁶ Ma foron tier tikii igii i tapiek arae tintof unaisrer, isi gong kere ram na foron tier laulau arae ri.

⁷ Gong gam lotu unaisan foron god famfabal arae

10:1: KisimBek 13:21,22; 14:22-29

10:3: KisimBek 16:35

10:4: KisimBek 17:6; Namba 20:11

10:5: Namba 14:29,30

10:6: Namba 11:4

10:7: KisimBek 32:6

fal lo ri. Arae ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii, “Fanu ri kiis isi ien ma yin, ke ri ka sotih isi fang-fang laulau na matan tantanwan god famfabal.”

⁸ Ke gong kere tel sinangun puur, arae fal lo ri, ri tel ta u. Ma na nenge biing sau, iwu e sangful ini tuul e arip lo ri ka met. ⁹ Gong kere tof Kumguui, arae fal lo ri, ri tel ta u, ma foron sii ka siimete ri. ¹⁰ Ke gong sabin kere belbel orek arae fal lo ri, ke angelo ae i sisiimete la ka siimete ri.

¹¹ Foron tier igii, i tapiek ta lo ri arae tintof usuf kerer, ma ri siit papte ta u una fakiing kerer ae kere liu na foron farfarop na aunbiing. ¹² Pesu, male se i wol le i tifat, in tumarang, tarama ka luut. ¹³ Foron fatoftof tikii ae i tapiek la lo gam, i tapiek la lon fanu tikii ma biil lo gam sau, biil. God i tel fasuut orek kia la, ma biil in par ufu gam isi ti fatoftof ae i laumet na rakrakai kimi in tapiek lo gam, biil. Isau le aunbiing fatoftof i tapiek lo gam, in tel sal salmi isi ifasi gamen alfe u ma gamek tifat.

Gong kere Lotu unaisa Kumguui ke foron god Famfabal sabin

¹⁴ Pesu foron rokap na talang, gamen fin koseng sinangun lotu unaisan foron god famfabal. ¹⁵ Ia faorek gam ae imel e rokap na wolwol kimi. Gam tom gamen ongen failiim sani ia use u, i tortores le biil. ¹⁶ Aunbiing kere yin na kap na fafakalok ae kere fakalok ta u, i faturim kerer na dawu Karisito. Ke aunbiing kere ien beret ae kere sibik ta u, i faturim kerer na pununfo Karisito. ¹⁷ Itikii

---

10:8: Namba 25:1-18   **10:9:** Namba 21:5,6   **10:10:** Namba 16:41-49   **10:16:** Metiu 26:26-28; Mak 14:22-24; Luk 22:19,20

sau e beret, ma taftawa le kere fuun, itikii sau e pununfo kerer, wara le kere tikii kere ien sau na itikii e beret.

¹⁸ Gam wolpes fan Israel: Aunbiing fanu ae ri ien inen ae ri ka ta ta u arae fafen usuf God na salan tunmapek, i faturim ri tura God. ¹⁹ Arafah, kamtinan orek kiak le foron fafen ae ri ta u usuf foron god famfabal i tier laumet, le foron god famfabal ri laumet? ²⁰ Biil. Isau le, foron fafen ae ri ta u la usuf foron tanwa laulau, ma biil usuf God, biil. Ma biil ia ier isi gamen faturim turan foron tanwa laulau. ²¹ Biil ifasi gamen yin na kap ke Kumguui ke kap ken foron tanwa laulau sabin. Ke biil sabin ifasi gamen ien na luuf una ien ke Kumguui ke na luuf una ien ken foron tanwa laulau, biil. ²² Arafah, kere ier isi soksok Kumguui isi ik parkale ulo kerer? Kol arafah, kere rakrakai lo?

Na foron Tier tikii Gam Tel u, Gamen Ta Memeh usuf God

²³ Fal ri use u la aragii, “Foron tier tikii ifasi ian tel u,” isau le biil e foron tier tikii ifasi in lupes iau. Foron tier tikii ifasi ian tel u, isau le biil e foron tier tikii ifasi in farakrakai iau. ²⁴ Gong tikas i wol lo i tom, gong. I rokap le in wol lon fal.

²⁵ Gamen ien foron gemgem tikii ae gam fiil u na felun sufii gemgem ma gong gam diik le tingah, isi gong i falaulau wolwol kimi. ²⁶ Wara le Buk na Gogoh i tarah, “Piklinbat turan foron tier tikii ae lo, ke Kumguui tom.”

10:18: WokPris 7:6

10:20: Lo 32:17

10:22: Lo 32:21

10:23: 1Korin 6:12

10:26: BukSong 24:1

²⁷ Male ti fal ae biil ri unune ri sising gam una ti inen, ma gam ka ier isi la tura ri, ien u sau e inen arafa ri luun u na famu lo gam, ma gong gam diik le tingah, isi gong i falaulau wolwol ken fal. ²⁸ Isau, male tikas in tara sing gam le, “Inen igii ri ka ta ta u arae fafen usuf foron god famfabal.” Ke gong gam ien u. Gamen wol isi kaltu ae i fas ta gam, tarama gam ka fatel wolwol kia. ²⁹ Ia use wolwol ken kaltu ae, biil ia use u le i falaulau wolwol kimi, biil. Wara le, ia sengsegeng isi ian ien sani ae ia ier isi ien u. Ma isi sani wolwol ken nenge kaltu keskes ik nagogon wolwol kiak isi sani ia ien u? ³⁰ Male ia fotrokap usuf God isi inen ae ia ien u, isi sani tikas ik orek laulau ulo iau isi inen ae ia ka fotrokap ta lo?

³¹ Pesu, male gam ien le gam yin, le sani sabin gam tel u, gamen tel tikii u una ta memeh usuf God. ³² Gong gam fatel tikas isi in luut, taftawa le i nenge Iudaia, le nenge Grik, le nenge tom unune ke God. ³³ Arae iau sabin, ia totof isi falaes fanu tikii na foron tier tikii ia tel u la. Wara le biil ia wol isi rokap kiak tom, biil. Ia wol isi rokap ken fanu fuun, isi rik kep liu.

11

¹ Gamen mi na tintof kiak, arae ia mi na tintof ke Karisito.

Sinangun Bo Paklu ri na palgan Lotu

² Ia sik asmi, wara le gam wolpes iau na foron tier tikii ma gam pose papte foron fafausum, ae ia ta ta u usuf gam.

³ Igii ia ier isi gamen usum le, paklun fanu tamat tikii e Karisito. Ke paklun fifin e kaltu, ke paklu Karisito e God. ⁴ Male ti kaltu i bo paklu aunbiing i sising le i orek profet, i famatlawen paklu. ⁵ Ke male ti fifin biil i bo paklu ma ka sising, le ka orek profet, i famatlawen paklu. I arae ri kukuur paklu. ⁶ Male ti fifin biil i bo paklu, i rokap le rin kiit ufu olo. Ke male in matlawen aunbiing rin kiit ufu olo, le rin kukuur u, ke i rokap le in bo paklu. ⁷ Nenge kaltu gong i bo paklu, wara le i e tantanwa God ma i finngas memeh ke God. Isau le fifin i e memeh ken kaltu. ⁸ Wara le kaltu biil i tapiiek lon fifin, biil. Fifin i tapiiek lon kaltu. ⁹ Ke kaltu sabin biil ri fakiis ta u ken fifin, biil. Fifin ri fakiis ta u ken kaltu. ¹⁰ I e wara, ke wara sabin na foron angelo, nenge fifin in bo paklu una fakileng u le i kiis na pikli antu.

¹¹ Isau le, lo Kumguui, fifin biil i tipisih lon kaltu, ke kaltu sabin biil i tipisih lon fifin, biil. ¹² Arae fifin i tapiiek lon kaltu, ke kaltu sabin i pang sau lon fifin. Isau le foron tier tikii ri la sing God. ¹³ Gam tom gamen wol tole u: Arafah, i tortores le nenge fifin in sising usuf God ma biil i to bo paklu? ¹⁴ Sinangun fanu tom, in fausum gam le kaltu ae olo i dolo, i arae tier an famatlawen unaisa. ¹⁵ Isau le fifin ae olo i dolo, i e memeh kia. Wara le olo ae i dolo, God i ta u usuf i una bo paklu. ¹⁶ Isau, male tikas i ier isi fapue kunan sani ia use u, ian use u aragii le, biil ti matngan sinang sabin awii kimem, le fale uh na tom unune sabin ke God ri mi la lo, biil.

Inen ke Kumguui

Metiu 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20

¹⁷ Na foron orek igii ia fanau gam ini, biil ian to usefages gam, wara le aunbiing gam kiis turim isi lotu, gam tel foron sinang ae i biil i lupes gam, i falaulau gam sau. ¹⁸ Tier famu, ia ongen ta u le, aunbiing gam la turim la isi lotu, imel e tampaek na fatpoto gam. Ma orek ae, ia mamlik unune tom lo. ¹⁹ I tekentu le, in mel tom e tamtampaek na palga gam, una finngas u le se lo gam i tortores na mata God. ²⁰ Aunbiing gam kiis turim, biil e Inen ke Kumguui ae gam ien u, ²¹ wara le aunbiing gam ien, fal lo gam ri ka ien famu ma biil ri nene fal. Ke fal ri fitol tom, ma fal ri ka lala umin wain ma ka bau e fo ri. ²² Arafah, biil ti fel kimi ae gamen ien ke gamek yin lo? Kol arafah, gam ier sau isi par pu na lotu ke God, ma gam ka ier isi famatlawen fanu ae biil ti tier sing ri? Sani ian use u ulo gam? Ian usefages gam? Auuh, biil tom!

²³ Wara le sani ia kep ta u sing Kumguui, ia ka ta u sabin usuf gam: Kumguui Iesu, na wor ae isi rik ta ufu una liman foron tuui, i kep beret, ²⁴ ma aunbiing ka fotrokap ta lo, ka simsibik u ke ka tarah, “Igii e pununfong, ae ia ta u isi gam. Gamen tel u aragii una namnamne tirik isi iau.” ²⁵ Nami na inen, ka tel u sabin arae, ka kep kap ma ka tarah, “Kap igii i e puput fuu na daung. Aunbiing gam umin u, gamen tel u una namnamne tirik isi iau.” ²⁶ Wara le foron aunbiing tikii gam ien beret igii ma gam ka yin na kap igii, gam fafas ini minet ke Kumguui, papang na aunbiing in tapiek.

²⁷ Pesu, male tikas i ien beret igii le i yin na kap ke Kumguui na matngan sinang ae biil i tortores, ke i tel sinang laulau na pununfo Kumguui ke na dawu. ²⁸ Pesu, in rokap le temtem tikii in wol tole sinangu ta bii, ke nami ik ien beret ke ik yin na kap. ²⁹ Wara, male tikas i ien ma ka yin ma biil i to iliim pununfo Kumguui, i tom i dat nagogon una olo na sani i ien u ke i umin u. ³⁰ I e wara, fanu fuun lo gam biil ti mia ri ke fal ri ka sasem, ma fal ri ka met tah. ³¹ Isau, male keren nagogon fakasi kerer tom, ke God biil in nagogon kerer. ³² Aunbiing Kumguui i nagogon kerer, i ta fangungut una fatortores kerer, isi biil keren fiu turan piklinbat.

³³ Pesu, foron tuaklik, aunbiing gam la turim isi ien, i rokap le gamen nene fakasi fal lo gam. ³⁴ Male tikas i fitol, i rokap le in ien famu na fel kia, isi aunbiing gam la turim, biil gamen dat nagogon ke God una olmi.

Ma aunbiing ian tapiiek, ian ta ti fal biitom e fafanau usuf gam.

12

Foron Fafen ken Tanwa Kalkaluu

¹ Foron tuaklik, isi foron fafen ken Tanwa Kalkaluu, biil ia ier isi gamen talos ulo, biil. ² Gam usum le aunbiing gam kiis biitom na kabaraais, ri lame fager ta gam na marmarsan sal isi lotu unaisan foron god famfabal ae biil ri orek la. ³ Pesu, ia ka fas gam le biil tikas ae i orek ini rakrakai ke Tanwa God in use ti orek laulau ulo Iesu. Ke biil tikas in tara le, “Iesu i e Kumguui,” male Tanwa Kalkaluu biil i susuef lo.

⁴ Ifuun e marmarsan fafen, isau le itikii sau e Tanwa i ta u la. ⁵ Ifuun e marmarsan sal na ta falupes, isau le itikii sau e Kumguui ae kere foim sing i. ⁶ Ifuun e marmarsan foim, isau le itikii sau e God, ae i foimnge ri tikii na liu ken fanu tikii.

⁷ Ma foim ken Tanwa Kalkaluu i tapiiek malal na liu ken temtem tikii, una rokap ken foron tom unune tikii. ⁸ Usuf nenge kalu, Tanwa Kalkaluu i ta fafen una orek ini polo na wol, ke usuf neng, Tanwa sau ae ka ta fafen una orek ini tasum. ⁹ Usuf neng, Tanwa sau ae ka ta sinangun unune, ke usuf neng, Tanwa ae ka ta fafen una fafaliu. ¹⁰ Usuf neng, ka ta rakrakai una fatapiek foron tier an fabitit, usuf neng, ka ta fafen una orek profet, usuf neng ka ta fafen una iliim marmarsan tanwa, usuf neng, ka ta fafen una orek ini marmarsan orek, ke usuf neng sabin, ka ta fafen una puk kamtinan marmarsan orek. ¹¹ Foron fafen tikii igii, i foim ken itikii sau e Tanwa, ma i ta u usuf temtem tikii, namin wolwol kia tom.

Kerer foron Irin Pununfo Karisito

¹² Itikii sau e pununfon nenge kalu, isau le ifuun e irin pununfo. Taftawa le ifuun e irin pununfo, isau le ri fatapiek itikii sau e pununfo. Ma ifasi sabin arae lo Karisito. ¹³ Wara le kere tikii, kere kep bapitaiso na itikii sau e Tanwa, isi tapiiek itikii e pununfo. Taftawa le fan Iudaia, le fanu ae biil ri fan Iudaia, foron fafauun foes, le fanu ae biil ri fafauun, kere tikii kere yin na itikii sau e Tanwa.

¹⁴ Ma pununfon nenge kalu, biil itikii sau e iri, biil. Ifuun e iri. ¹⁵ Male nenge keke in tarah,

“Biil ia nenge limam, pesu biil ia irin pununfom.” Taftawa i tara arae, isau le i nenge irin pununfo tom. ¹⁶ Ke, male nenge balbalu in tara le, “Biil ia nenge kolson matam, pesu biil ia irin pununfom.” Taftawa i tara arae, isau le i nenge irin pununfo tom. ¹⁷ Male pununfo kuruur i nenge kolson mata sau, ke arafa mang ik wong arae? Ke male pununfo kuruur i nenge balbalu, ke arafa in oseng tier arae? ¹⁸ Isau le, God ka ninwei ta temtem tikii na irin pununfo kerer, arae tom na wolwol kia. ¹⁹ Male pununfon nenge kaltu foron iri tikii ifasi sau, ke biil rin tapiiek arae pununfo. ²⁰ Isau le, ifuun e irin pununfo kerer, ma itikii sau e pununfo.

²¹ Matan nenge kaltu biil ifasi in tara sing lima aragii, “Biil ti foim kiak lo wo!” Ke paklu biil ifasi in tara sing iun keke aragii, “Biil ti foim kiak lo kamuh!” ²² Biil i tara arae, biil. Foron irin pununfo kerer ae kere wol le biil ti rakrakai kiri, imel tom e foim kiri. ²³ Ke foron irin pununfo kerer ae kere matlawen la ini, kere me u la. Ma foron irin pununfo kerer ae biil kere finngas u la, kere fun fakasi u la. ²⁴ Ma foron irin pununfo kerer ae i par rokap, biil kere me u la. Isau le God i faturim ta foron irin pununfo nenge kaltu ma ka ta memeh usuf foron irin pununfo ae ri ire u la, ²⁵ isi biil in mel e tampaek na fatpoton pununfo. I tel u arae, isi temtem tikii na irin pununfo ik fofonoi faliu ini ri. ²⁶ Male nenge irin pununfo i kalsakai fangungut, ke foron irin pununfo tikii rin kalsakai fangungut tura. Male itikii e irin pununfo, ri ta memeh usuf i, ke foron

irin pununfo tikii rin laes tura.

²⁷ Ma gam, gam pununfo Karisito, ma temtem tikii lo gam, i irin pununfo. ²⁸ Ma lon foron tom unune, God ka tem ta ri ini foron foim aragii: Foim famu, e foron aposel, fawu u e foron profet, fatuul u e foron tom fafausum ke namih, foron tom fatapiek foron tier an fabitit, fanu sabin ae imel e fafen kiri una fafaliu, fanu ae ri fasi rin lupes fal, fanu ae imel e fafen kiri una famu ini foim na lotu ke fanu ae ri orek la ini marmarsan orek. ²⁹ Arafah, ri tikii ri foron aposel? Ri tikii ri foron profet? Ri tikii ri foron tom fafausum? Ri tikii ri fatapiek foron tier an fabitit la? ³⁰ Ri tikii imel e fafen kiri una fafaliu? Ri tikii ri orek la ini marmarsan orek? Kol, ri tikii ri puk kamtinan orek la? Biil! ³¹ Isau le, gamen lala ier isi foron fafen ae i laumet kanaka.

Ma igii ian finngas gam ini sal ae i rokap kanaka.

13

Famais

¹ Male ia orek la ini marmarsan orek ken fanu ke ken foron angelo sabin, isau le biil ia famais la, ia arae kinen siif ke arae kinen gamtih ae i famfabos. ² Male imel e fafen kiak una orek profet ma ia malal na foron tier tikii ae i kum ma ia usum na foron tier tikii ke imel e rakrakai na unune kiak una gin foron pungpung, isau le biil ia famais la, ke ia tier foes sau. ³ Male ia ta tikii foron minmarang usuf foron lauu, ma ia ka ta pununfong sabin isi rin fasok u, isau le biil ia famais la, ke sinang ae biil tom in lupes iau.

⁴Famais i e sinangun fofu ke sinangun tel rokap na sinang. Famais biil e sinangun bala laulau, ke sinangun got ke sinangun falaumet ri tom, biil. ⁵Famais biil e sinangun tabun bulat, biil e sinangun akalemok, biil e sinangun ngaliaf sape, ke biil e sinangun wol papte sinang laulau ken fal, biil. ⁶Famais biil e sinangun laes ini foron sinang laulau, biil. Famais i e sinangun laes ini sani i tekentu. ⁷Famais i fofonoi la, i unune la, i nene la isi falupes ke God, ke i tifat la na palgan tatawin.

⁸Fafen na orek profet, in rop. Fafen na orek ini marmarsan orek, in mangmangal. Ke fafen na kep tasum na marmarsan tier, i sabin in rop, isau le famais i kiis fitliu. ⁹Wara le igii, usum kirer i tiga sau, ke orek profet kirer sabin i tiga sau, ¹⁰isau le nenge aunbiing in tapiiek, ae foron tier tikii in kuruur ke foron tier tikii ae i tiga, rik mangmangal.

¹¹Aunbiing ia kalalik, ia orek arae nenge kalalik, tasum kiak arae nenge kalalik, ke ia ka wol arae nenge kalalik. Isau le aunbiing ia ka kaltu matuk, ia ka sok ufu mang e sinangun kalalik. ¹²Wara le igii, i arae kere par tantanwan foron tier sau na tutues, ae biil i malal rokap. Isau le namih, keren faparia. Igii tasum kiak i tiga sau, isau le namih, tasum kiak ik kuruur mang, arae sau God i usum rokap lo iau.

¹³Ituul e tier igii, in kiis fitliu: Unune, sinangun nene ini unune ke famais. Ma famais tom i laumet lo rituul.

Fafen na Orek Profet ke Fafen na Orek ini Marmarsan Orek

¹ Gamen mi na sinangun famais. I rokap le gamen ier isi foron fafen ken Tanwa Kalkaluu. Isau le fafen ae gamen lala ier isi, e orek profet.*

² Wara le se imel e fafen kia na orek ini marmarsan orek, biil i faorek fanu, biil. I faorek God. Ma biil tikas i usum na sani i use u, wara le i use foron tier ae i kum ini rakrakai ken Tanwa Kalkaluu. ³ Isau le, se imel e fafen kia na orek profet, i lupes fanu na fakuum unune kiri, farakrakai ri ke batme ri.

⁴ Se i orek ini nenge matngan orek keskes, i farakrakai fafis u tom, isau le se i orek profet, i farakrakai foron tom unune tikii. ⁵ Ia ier isi gam tikii gamen orek ini marmarsan orek, isau le i rokap kanaka le gam tikii gamen orek profet. Wara le se i orek profet, i laumet lo ier ae i orek la ini nenge orek keskes. Isau male in puk u, ke i rokap, isi ik farakrakai foron tom unune.

⁶ Foron tuaklik, male ia la unaismi ma ia ka faorek gam ini nenge matngan orek keskes, ke arafa ian lupes gam arae? Male ia ier isi lupes gam, ke ian famalal gam ini foron orek ae God i finngas ta iau ini, le foron tasum, le foron orek profet, le foron fafausum. ⁷ Foron tier sabin ae biil ti liu kiri arae tulal ke gita, male kine ri i teng siari, ke fanu rin usum arafa na kinen seksek? ⁸ Ke male kinen tafih biil i teng rokap, ke se in geges isi fapaket? ⁹ Ifasi sabin arae gam. Male orek kimi biil i to malal, ke fanu rin usum arafa na sani gam

---

* **14:1:** Orek profet, i e orek ae God i ta u usuf neng isi in fas fanu ini, isi tier ae in tapiek igii le namih.

use u? Orek kimi in la sau una mua. ¹⁰ Tekentu, ifuun e marmarsan orek igii na piklinbat, isau le biil tikas lo ri le biil imel e kamtina. ¹¹ Male biil ia malal na kamtinan sani nenge kalto i use u, ia arae nenge ses usuf i, ke i sabin i arae ses usuf iau. ¹² Ifasi sabin arae gam. Gam lala ier isi foron fafen ken Tanwa Kalkaluu, ke, gamen rakrakai isi foron fafen ae in fakuum foron tom unune.

¹³ Pesu, se i orek la ini nenge orek keskes, in sising isi ifasi ik puk kamtinan orek ae i use u. ¹⁴ Male ia sising ini nenge orek keskes, tanwang i sising, isau le wolwol kiak i kiis foes. ¹⁵ Ke sani ian tel u? Ian sising ini tanwang, ke iak sising sabin ini wolwol kiak. Ian seksek ini tanwang, ke iak seksek sabin ini wolwol kiak. ¹⁶ Male o usefages God na tanwam, ma tikas awii na fatpoto gam biil i usum na sani o use u, biil ifasi in tara le, “Amen,” na fotrokap kiam usuf God, wara le biil i usum na sani o use u. ¹⁷ Taftawa le fotrokap kiam usuf God i rokap, isau le biil i lupes neng.

¹⁸ Ia fotrokap usuf God le, ia lala orek ini marmarsan orek la lo gam tikii. ¹⁹ Isau le na fatpoton foron tom unune, male ia use ilim e sun orek ae ifasi rin malal lo, una fanau ri, ke in rokap na nenge sangful e arip e sun orek na nenge orek keskes.

²⁰ Foron tuaklik, gong mang gam wol arae berberat puun. Na foron sinang laulau, gamen arae foron puun, isau le wolwol kimi, in arae fanu matuk. ²¹ Ri siit ta u na Buk na Nagogon aragii: Kumguui i tarah,

“Ian ta orek sing fanu tina fale orek keskes,

ke na ngusun foron ses
 usuf fanu kiak,
 isau le biil rin wong sing iau.”

²² Pesu, fafen na orek ini marmarsan orek, i nenge fakileng usuf fanu ae biil ri unune, biil usuf foron tom unune, biil. Ke fafen na orek profet, i nenge fakileng usuf foron tom unune, biil usuf fanu ae biil ri unune, biil. ²³ Male foron tom unune tikii ri faturim ma ri tikii ri ka orek ini marmarsan orek, ma fale fanu ae biil ri malal lo, le fal ae biil ri unune, ri ka kau tura gam, ke arafah, biil rin fofot talos lo gam? ²⁴ Isau, male tikas ae biil i unune, le tikas ae biil i malal na sinangu gam, i kau talalnge gam aunbiing gam tikii gam ororek profet la, orek kimi in kirip bala, ma ik iliim u le i nenge tom tel sinang laulau, ma ik sir kuna. ²⁵ Ma foron tier tikii ae i kum ta na bala ik tapiiek na malmalal. Ke ik ilepul ma ik lotu unaisa God, ke ik use u le, “Tekentu kanaka, God i kiis na fatpoto gam!”

Sinangun Tafnge Fakasi Filau ken Lotu

²⁶ Pesu, foron tuaklik, sani keren use u? Aunbiing gam la turim, neng lo gam imel e seksek kia, ke neng imel e orek una fafanau, ke neng imel e orek ae God i finngas ta u ini, neng imel e nenge matngan orek keskes, ke neng imel e fafen una pupuk na orek ae. Foron tier tikii igii, gamen tel u una farakrakai foron tom unune. ²⁷ Male ti fal ri ier isi orek ini fale orek keskes, in wu le in tuul, ifasih. Ma temtem tikii in orek, neng ta bii ke nami neng, ma in mel tom e kaltu una pupuk na orek. ²⁸ Male biil tikas una puk orek, ke in rokap le kaltu ae i ier isi orek in kiis fofu sau na fatpoton foron tom unune, ma ik orek usuf i tom ke usuf God.

²⁹ In wu le in tuul sau e kalto rin orek profet, ma fal rik wol tole sani ri use u, le i tekentu le biil. ³⁰ Ke, male tikas aiwa i kiis tah, God i ta orek usuf i, kalto famu ae i ororek la, in mangeh. ³¹ Wara le gam tikii ae ifasi gamen orek profet, gong gam teme orek tikii, gamen orek fafamih, isi fanu tikii rik kep fafanau ke farakrakai kimi. ³² Fanu ae ri orek profet la, ri tom ifasi rin nagogon fakasi orek kiri. ³³ Wara le God biil i God na rigorigo, biil. I God na siaroh.

Na foron uh tikii na fanu kalkaluu ke God, ³⁴ kelefin rin kiis fofu na palgan lotu. Biil i tortores isi rin orek. Rin fapu ri tom, arae nagogon i use u. ³⁵ Male ri ier isi usum na ti tier, i rokap le rin diik foron antu ri tom na fel. Wara le i tier an famatlawen le nenge fifin in orek na palgan lotu.

³⁶ Arafah, orek ke God i tanwara sing gam? Kol, gam keskes sau orek i tafe ta gam? ³⁷ Male tikas i wol le i nenge profet, le imel e Tanwa Kalkaluu lo, i rokap le in iliim u le, sani ia siit u usuf gam, i e nagogon ke Kumguui. ³⁸ Male biil i iliim u, ke i sabin biil rin iliim u.

³⁹ Pesu, foron tuaklik, gamen lala ier isi fafen na orek profet, ma gong gam tikale fafen na orek ini marmarsan orek. ⁴⁰ Isau le foron tier tikii, gamen fatortores u isi ik fatafngge rokap.

15

Apaptifis ke Karisito

¹ Foron tuaklik, igii ia ier isi fapitil wolwol kimi sabin ini Rokap na Fafas ae ia ka fafas ta ini usuf gam, ae gam ka somangat pes ta u ma gam ka tifat ta lo. ² Ma na Rokap na Fafas sau igii, God ka faliu

ta gam, male gam posefat ta tom na orek ae ia fafas ta ini usuf gam. Male biil, ke unune kimi in tier foes.

³ Wara le sani ae ia kep ta u, ia ka ta ta u usuf gam, ma i temin tier. Orek ae i aragii: Karisito i met ta isi foron sinang laulau kirer, arae tom Buk na Gogoh ka use ta u. ⁴ Ri ile ta u, ke na fatuul u e biing ka apti fis, arae tom Buk na Gogoh i use ta u. ⁵ Ka tapiiek sing Pita, namih, usuf sangful ini u e aposel, ⁶ ke namih, ka tapiiek sing fale tom unune na itikii sau e aunbiing, ma wewes lo ri i liu ufu ilim e mar. Ifuun lo ri, ri liu biitom ma fal ri ka met tah. ⁷ Namih, ka tapiiek sing Jems, nami usuf foron aposel tikii, ⁸ ma nami lo ri tikii, ka tapiiek sing iau. Ia arae kalalik ae tina biil i fang u na funiil tutus ae in pang lo.

⁹ Wara le ia kiis na ke sting lon foron aposel tikii, ma biil ifasi ta le rin kam iau le ia nenge aposel, wara le ia ta ta fangungut usuf fanu na lotu ke God. ¹⁰ Isau le na famais ke God, ia ka tapiiek aragii. Ma biil i langre famais kia usuf iau, biil. Ia foim rakrakai tom lon foron aposel tikii. Isau le biil e iau, ia tel u, famais ke God tom i foim na liu kiak. ¹¹ Taftawa le iau le ri, ri fafas, isau le itikii sau e tier ae kemem tikii keme fafas la ini, ma i e tier ae gam ka unune ta lo.

Apaptifis ken foron Minet

¹² Isau, male keme fafas la le Karisito i apti fis ta tina minet, ke isi sani fal lo gam ri ka tara le,

---

15:3: Aisaia 53:5-12   **15:4:** BukSong 16:8-10; Metiu 12:40; Aposel 2:24-32   **15:5:** Luk 24:34; Metiu 28:16,17; Mak 16:14; Luk 24:36; Jon 20:19   **15:8:** Aposel 9:3-6   **15:9:** Aposel 8:3

biil ti apaptifis ken foron minet? ¹³ Male biil ti apaptifis ken foron minet, ke Karisito sabin biil i apti fis tah. ¹⁴ Ke, male God biil i to fapti fafis ta u, ke fafas kimem in tier foes sau, ke unune kimi sabin in tier foes. ¹⁵ Nenge tier sabin, fafas kimem lo God in arae lem sau, wara le keme ka famalal ta u le God i fapti fafis ta Karisito tina minet. Isau, male foron minet biil rin apti fis, ke God biil sabin i to fapti fafis ta Karisito. ¹⁶ Wara, male God biil in fapti fafis foron minet, ke biil in fapti fafis ta Karisito. ¹⁷ Ke, male God biil i fapti fafis ta Karisito, ke unune kimi in tier foes ma gam kiis biitom na foron sinang laulau kimi. ¹⁸ Ke fanu sabin ae ri ka met ta ini unune kiri lo Karisito ri ka fiu tah. ¹⁹ Male kere luun unune kirer sau lo Karisito isi foron tier na liu igii, ke, kere bilbiling kanaka tom lon fanu tikii.

²⁰ Isau le tekentu kanaka, God i fapti fafis ta Karisito tom tina minet. Ma i arae inen famu tina mok, una fakileng u le foron minet tikii rin apti fis sabin. ²¹ Wara le minet i tapiiek lon nenge kalu, ke apaptifis sabin i tapiiek lon nenge kalu. ²² Lo Adam, fanu tikii ri met. Ifasi sabin arae, lo Karisito, fanu tikii rin liu.

²³ Isau le aunbiing na apaptifis i aragii: Karisito tom i apti fis famu tah, arae inen famu tina mok, ma na aunbiing in fis, fanu kia sabin rin apti fis. ²⁴ Namih, farfarop ik tapiiek ma na aunbiing ae Karisito ik ta ufu matanfuntih usuf God, Tama. Ma in tel u, aunbiing ka fapu ta foron tanwa ae ri famfamu, foron tanwa ae imel e rakrakai kiri una nagogon, ke foron tanwa ae imel e rakrakai

kiri. ²⁵ Wara le Karisito in nagogon tom papang na aunbiing ik luun ta foron tuui tikii kia na piklin keke. ²⁶ Ma farfarop na tuui mang una falaulau u, e minet. ²⁷ Wara le Buk na Gogoh i tara aragii, “Ka luun ta foron tier tikii na piklin keke.” Aunbiing i tara le, “foron tier tikii,” i malal le biil i use u le God sabin i kiis na pikli, biil. Wara le God tom i luun foron tier tikii na pikli Karisito. ²⁸ Aunbiing ik tel ta foron tier igii, namih, Kalalik tom ik fapu u na pikli ier ae i luun ta foron tier tikii na piklin keke, isi God tom ik paklun foron tier tikii.

²⁹ Male biil ti apaptifis, ke arafa lon fanu ae ri baptais ri una kep salan fanu ae ri ka met tah? Male foron minet biil tom rin apti fis, ke isi sani ri ka kep bapitaiso na salri? ³⁰ Ma kemem, isi sani keme ka falange liu kimem na foron aunbiing tikii? ³¹ Foron tuaklik, na foron biing tikii, minet i fatat ta sau isi iau. Ia falimlim le orek kiak i tekentu, ifasi ini tara laes kiak ulo gam, wara na sani ae Karisito Iesu, Kumguui kerer, ka tel ta u na liu kimi. ³² Male ia fapaket turan fanu ae ri arae foron muruuw aka tinaga na Efeses, na wolwol sau ken kaltu, ke sani rokap ian kep u lo? Male biil ti apaptifis, ke

“I rokap le keren ien ma

kerek yin,

wara le lumen keren met.”

³³ Gong gam somangat pes tikas isi in lame fager gam, wara le: “Sinangun fatalmak i falaulau rokap na sinang la.” ³⁴ In malal fis tom e wolwol kimi, isi gamek mi na sinang ae i tortores, ma

gong mang gam tel sinang laulau. Wara le fal lo gam biil biitom ri usum lo God. Ia use u arae una famatlawen gam.

Matngan Pununfo ae keren Aпти fis ini

³⁵ Isau le, tikas in diik aragii, “Foron minet rin apti fis arafah? Ma rin apti fis ini matngan pununfo arafah?” ³⁶ O talos! Sani ae wo so ta u biil in kuum, male biil in to met tah. ³⁷ Aunbiing o so nenge kutun wit, le ti kutun au sabin awii, biil o so fatus au ae in tapiiek namih, biil. O so kutu sau. ³⁸ Ma aunbiing i kuum, in tapiiek matngan au arae tom God ka ninwei ta u. Ma marmarsan kutun au sabin, i fatapiiek marmarsan au, arae tom God ka ninwei ta u. ³⁹ Pununfo kerer sabin biil ifasi, biil. Fanu, nenge matngan tom, foron muruuw nenge matngan tom, foron man nenge matngan tom ke foron kok nenge matngan tom. ⁴⁰ Foron tier buuii na kukulii, pununfo ri i neng keskes, ke foron tier tina piklinbat, pununfo ri i neng keskes. Ma pununfon foron tier buuii na kukulii, memeh lo i neng keskes tom, ke pununfon foron tier na piklinbat, memeh lo i neng keskes. ⁴¹ Pisiih, i neng keskes e memeh lo, funiil i neng keskes, ma temtem tikii na keltot sabin, memeh lo i neng keskes.

⁴² Ma in fasi sau arae na apaptifis ken foron minet. Pununfo ae ri ile ta u, in pekes, isau le pununfo ae in apti fis ini, biil mang in to laulau. ⁴³ Aunbiing ri ile ta u, i par laulau ma biil ti rakrakai kia, isau le pununfo ae in apti fis ini, in mel e memeh turan rakrakai lo. ⁴⁴ Pununfo ae ri

ile u ini, tina piklinbat ma pununfo ae in apti fis ini, i tanwa.

Male imel e pununfo tina piklinbat, ke imel sabin e pununfo na tanwa. ⁴⁵ Ri siit ta u na Buk na Gogoh aragii: “Adam famu, i kalto toh ae God i ta liu usuf i.” Ma fawu u e Adam, i tanwa, ae i ta liu la. ⁴⁶ Liu na tanwa biil i tapiiek famu, biil. Liu na pununfo i tapiiek famu ke nami e liu na tanwa. ⁴⁷ Kalto famu i tapiiek na piyiif tina piklinbat, ma fawu u e Kalto i la tina kukulii. ⁴⁸ Fanu tina piklinbat, ri arae ier ae i God i tel ta u ini piyiif tina piklinbat. Ke fanu tina kukulii, ri arae Ier ae i la tina kukulii. ⁴⁹ Igi, kere kep tantanwa kalto ae i tapiiek na piyiif tina piklinbat, ke in fasi sabin arae namih, keren kep tantanwa Kalto ae i la tina kukulii.

⁵⁰ Foron tuaklik, kamtinan orek kiak i aragii, pununfo tina piklinbat, biil ifasi in kau na matanfuntih ke God. Ke foron tier sabin ae ri pekes la, biil ifasi rin kiis turan sani ae i kiis fitliu. ⁵¹ Ongen u! Ian fas gam ini nenge tier ae i kum tah, aragii: Biil kere tikii keren met, isau le kere tikii keren sokiliis. ⁵² Na aunbiing itikii mang e tafih aiwa in teng, ke kerek sokiliis na fatuklin aunbiing sau, arae pil ke arae kere piskut. Wara le na aunbiing tafih in teng, ke foron minet rik apti fis ma biil mang rin met sabin. Ma kerer ae kere liu, kerek sokiliis tikii. ⁵³ Wara le pununfo ae i laulau la in sokiliis una pununfo ae biil ifasi in laulau. Ke pununfo ae i met la, in sokiliis una pununfo ae biil ifasi in met. ⁵⁴ Aunbiing pununfo ae i laulau la ik

sokiliis ta una pununfo ae biil ifasi in laulau, ke pununfo ae i met la, ik sokiliis una pununfo ae biil ifasi in met, ke orek ae na Buk na Gogoh ik suut: “God ka fapu ta rakrakai ken minet ma ka farop tikii u.”

⁵⁵ “Minet, fiawa e rakrakai kiam?

Minet, fiawa e

fapising kiam?”

⁵⁶ Fapising ken minet, e sinang laulau, ma rakrakai ken sinang laulau, e nagogon. ⁵⁷ Isau le keren fotrokap lo God. I ta rakrakai usuf kerer una fapu rakrakai ken sinang laulau turan minet, lo Kumguui kirer Iesu Karisito.

⁵⁸ Pesu, foron rokap na tuaklik, gamen tifat. Gong gam somangat isi ti tier in gin ufu gam. Fitliu gamen ta tikii gam tom na foim ke Kumguui, wara le gam usum le, songsong kimi na foim ke Kumguui, biil in to tier foes.

16

Pitkalang usuf Fan Ierusalem

¹ Iгии ian kiliis fagalte kimi isi foron pitkalang ae gamen lin turim u una lupes fanu ke God: Gamen tel u tom arae ia fas ta foron tom unune na falifu na Galatia. ² Na biing famu na foron wik tikii, temtem tikii lo gam in luun ufu ti fale pitkalang namin ifis e pitkalang i fatapiek u la. In guun u, isi aunbiing ian tapiek, biil sabin gamen lilin turim. ³ Gamen tus ta ti fale fanu isi aunbiing ian tapiek, iak ta leta usuf ri una famalal ri, ke iak wuun ri

ini fafen kimi una Ierusalem. ⁴ Male in rokap le ia sabin ian la, ke, kemen la turim.

Pol i Ier isi Laum fan Korin

⁵ Ian soleng falifu na Masedonia, ke nami iak la unaismi. Wara le ian la ta bii na Masedonia. ⁶ Awii, ian mamlik kiis sau tura gam, le ian kiis tura gam na foron funiil ae falifu i mir la, isi ifasi gamek lupes iau na ninla kiak, na falifu sa ian la ulo. ⁷ Biil ia ier isi par gam na fatuklin aunbiing sau, biil. Ia ier isi ian kiis dolo tom naismi, male Kumguui i somangat. ⁸ Isau le ia biitom agawa na Efeses papang na biingen Pentikos, ⁹ wara le God ka sapeng ta na nenge tara matanfel usuf iau, isi foim kiak ik mel e fua. Fanu fuun sabin ri ier isi tikale foim kiak.

¹⁰ Aunbiing Timoti in tapiiek, gamen somangat pes u, isi gong i binbin e fo aunbiing i kiis na fatpoto gam, wara le i tel foim sabin ke Kumguui, arae iau sau. ¹¹ Ke gong tikas lo gam i par pu lo. Ma aunbiing in fis unaisang, gamen tule fafis u ini siaroh. Ia nene u aunbiing in tapiiek aga turan foron tualikrer na asa Iesu.

¹² Ma isi Apolos, tualikrer: Ia piispiis ta u le in la unaismi turan fale tualikrer. Isau le biil i ges e bala isi in la igii, in la mang na ti aunbiing tom ae i par u le in rokap.

¹³ Gamen tumarang ma gamek tifat na unune kimi. Gamen kep balamas ma gamek rakrakai.

¹⁴ Gamen tel foron tier tikii ini famais.

¹⁵ Gam usum le matanfel ke Stefanas ri fanu famu ae ri sokiliis ta liu kiri na falifu na Akaia.

Ma ri ta tikii liu kiri tom una lupes fanu kalkaluu ke God. Foron tuaklik, ia sising gam ¹⁶ le gamen fapu gam tom na piklin fanu arae ke na piklin fanu tikii ae ri ti turim na foim igii ma ri foim rakrakai lo. ¹⁷ Ia lala laes, aunbiing Stefanas, Fortunatus ke Akaikus rituul tapiiek, wara le rituul kep salmi na ta foron falupes ae biil ifasi gamen ta u usuf iau. ¹⁸ Rituul farokap fafis ta balang ke balmi sabin. Fanu arae, gamen par failiim ri.

Orek an Famais

¹⁹ Foron uh na tom unune na falifu na Eisia, ri ta orek an famais kiri usuf gam. Akuila ru e Prisila turan foron tom unune tikii ae ri la turim la na fel kiruh, ri tule tara orek an famais kiri usuf gam, na asa Kumguui. ²⁰ Foron tualikrer tikii igii, ri sabin ri ta orek an famais kiri usuf gam. Aunbiing gam fatafe, gamen fador faliu ini sinang ae i kalkaluu.

²¹ Ia Pol, ia siit orek an famais igii ini limang tom.

²² Male tikas biil i ier isi Kumguui, ke, ngaliaf ke God in kiis lo. Kumguui, la ugapiiek!*

²³ Falupes ke Kumguui Iesu, in kiis naismi.

²⁴ Famais kiak usuf gam tikii, lo Karisito Iesu. Amen.

16:19: Aposel 18:2   * **16:22:** Na orek Ibru, “Kumguui, la ugapiiek” le “Marana tha”

Fanamaket Baibel
The New Testament in the Fanamaket Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Fanamaket long Niugini
copyright © 2011-2021 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Fanamaket

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-01-28

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 7 Dec 2021

8f38b319-3df0-59e5-9ee5-193b805bbef2